

POSTANOWIENIE

23 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

na posiedzeniu niejawnym 23 maja 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z wniosku T. C.

z udziałem M. C.

przy udziale prokuratora

o nakazanie powrotu dzieci,

na skutek skarg kasacyjnych: Rzecznika Praw Dziecka i Prokuratora Generalnego
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 21 września 2022 r., I ACa 1127/22,

- 1. odmawia przyjęcia obu skarg kasacyjnych do rozpoznania;**
- 2. koszty postępowania kasacyjnego pomiędzy stronami wzajemnie znosi.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W judykaturze i doktrynie wskazuje się, że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez

zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia SN: z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147; z 22 marca 2007 r., III CZ 16/07; z 25 maja 2022 r., II USK 582/21).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. „przedsądu,” ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Mając powyższe na względzie podkreślić należy, że cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez prawidłowe powołanie i wyczerpujące uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które - zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, przy czym w granicach zaskarżenia bierze jednak pod rozwagę nieważność postępowania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 21 września 2022 r. Prokurator Generalny oparł wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

We wniosku tym skarżący podniósł, że Sąd Apelacyjny w Warszawie dopuścił się rażących naruszeń w zakresie prawa materialnego, które miały zostać wskazane w dalszej części skargi, skutkujących naruszeniem podstawowych zasad porządku prawnego, do których należy naczelna zasada „dobra dziecka,” stanowiąca fundament prawa międzynarodowego oraz krajowego porządku

prawnego opartego na Konstytucji. Okoliczności powyższe, jak podniósł Prokurator Generalny, sprawiają, że zaskarżone postanowienie obciążone jest istotną wadą prawną przemawiającą za oczywistą zasadnością skargi, a jego usunięcie z obrotu prawnego leży w interesie publicznym.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania obok ogólnikowego zarzutu, że doszło do naruszenia prawa materialnego Prokurator Generalny przywołał preambułę oraz art. 13 lit. b Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzoną w Hadze dnia 25 października 1980 r., Dz.U. z 1995, Nr 108, poz. 528 (dalej: „konwencja haska z 1980 r.”) oraz art. 3 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z 1991, Nr 120, poz. 526 (dalej „konwencja o prawach dziecka”). Zauważyć należy, że w podstawach skargi kasacyjnej oraz ich uzasadnieniu skarżący – obok przywołanych powyżej regulacji – zarzucił naruszenie także innych przepisów.

Powołane postanowienie Sądu Apelacyjnego z 21 września 2022 r. zaskarżył także Rzecznik Praw Dziecka, który oparł wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Skarżący wskazał, że Sąd Apelacyjny w Warszawie wydając zaskarżone orzeczenie dopuścił się rażących i poważnych uchybień, które to uchybienia naruszyły m.in. zasadę dobra dziecka, zwaną także zasadą najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka, stanowiącą fundament prawa międzynarodowego oraz krajowego porządku prawnego. W związku z powyższym zaskarżone postanowienie obciążone jest oczywistą i istotną wadą, przemawiającą za oczywistą zasadnością skargi, a jego usunięcie z obrotu leży w interesie publicznym.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania Rzecznik Praw Dziecka powołał art. 72 Konstytucji RP, art. 3 ust. 1 konwencji o prawach dziecka, art. 42 ust. 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.U.UE.C.2007.303.1) i art. 13 zd. 1 lit. b konwencji haskiej oraz zaznaczył, że uchybienia Sądu Apelacyjnego zostaną szczegółowo opisane w pkt IV jego skargi (uzasadnienie podstaw kasacyjnych).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wskazywano, że aby skarga kasacyjna mogła zostać uznana za oczywiście uzasadnioną, nie wystarczy tylko wskazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa, lecz należy także wykazać, że doszło do takiego właśnie naruszenia – oczywistego i widocznego *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej oraz wynikającej już z treści skargi (zob. np. postanowienia SN: z 4 lipca 2019 r., V CSK 80/19, z 29 marca 2019 r., V CSK 321/18, z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18).

Przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. obejmuje przy tym jedynie uchybienia przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji w skardze kasacyjnej, o charakterze elementarnym, które polegają w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym.

Wobec odwołania się w skardze Prokuratora Generalnego do dalszej części skargi i w skardze Rzecznika Praw Dziecka do pkt IV skargi (uzasadnienia podstaw kasacyjnych) podnieść trzeba, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wraz z uzasadnieniem jest odrębnie konstrukcyjnie i funkcjonalnie częścią skargi (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) i nie jest rzeczą Sądu Najwyższego poszukiwanie w innych częściach wniesionego środka prawnego argumentów na uzasadnienie podniesionych w nim twierdzeń (zob. postanowienia SN: z 22 kwietnia 2015 r., IV CSK 613/14 oraz z 11 maja 2001 r., III CZ 36/01, OSNC 2002, nr 2, poz. 22).

Mając na względzie treść wniosków o przyjęcie skarg kasacyjnych do rozpoznania oraz ich uzasadnienia – które podlegają ocenie Sądu Najwyższego na tym etapie postępowania kasacyjnego, stwierdzić należy, że zarówno Prokurator Generalny jak też Rzecznik Praw Dziecka nie przedstawili przekonujących od razu, widocznych *prima facie*, twierdzeń wykazujących racje podważające rozstrzygnięcie poddane krytyce i zaskarżeniu. Na tym właśnie polega „oczywista”

zasadność środka zaskarżenia w rozumieniu przyjętym w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2019 r., IV CSK 307/19).

Dodać należy ponadto, że z uzasadnień wniosków o przyjęcie obu skarg kasacyjnych do rozpoznania wynika, że zarówno Prokurator Generalny, jak i Rzecznik Praw Dziecka kwestionują ocenę dowodów dokonaną w sprawie i prowadzą niedopuszczalną polemikę z poczynionymi już i wiążącymi Sąd Najwyższy ustaleniami faktycznymi (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.). Artykuł 398¹³ § 2 k.p.c. ustanawia zasadę związania Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Regulacja ta stanowi rozwinięcie zawartego w art. 398³ § 3 k.p.c. zakazu wypełniania podstaw kasacji zarzutami dotyczącymi ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jako sąd prawa jest zatem związany ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez sąd meriti.

Sąd Apelacyjny przyjął, że uczestniczka nie wykazała, aby w rodzinie występowała przemoc fizyczna lub psychiczna, co mogłoby stanowić zagrożenie dla dobra małoletnich dzieci. Podobnie nie stwierdził, aby wnioskodawca stosował wobec uczestniczki przemoc ekonomiczną – przeciwko czemu przemawiały ustalenia, że w I. obie strony pracowały na porównywalnych stanowiskach, uczestniczka dysponowała swoimi zarobkami, a na dzieci przyznane były ponadto zasiłki. Sąd drugiej instancji przyjął również, że uczestniczka ma możliwość powrotu do I., gdzie mieszkała od 16 lat i gdzie nadal ma stałą pracę a jej ewentualna decyzja o powrocie matki do I. w żadnym razie nie oznacza konieczności zamieszkania ponownie z wnioskodawcą. Zważywszy na posiadane przez uczestniczkę stałe źródło dochodów w I. (praca) i system wsparcia socjalnego, którego przykładem są pobierane zasiłki na małoletnich, Sąd Apelacyjny uznał, że będzie ona mogła zaspokoić swoje potrzeby mieszkaniowe w inny sposób. Tymczasem w skardze Prokuratora Generalnego wskazano, że wobec uczestniczki stosowana była przez jej męża przemoc i nie ma obiektywnej możliwości powrotu do I. zaś w skardze Rzecznika Praw Dziecka podniesiono, że wnioskodawca zachowywał się wobec uczestniczki w sposób wysoce naganny, stosował agresję słowną, przemoc fizyczną, psychiczną i finansową, a małoletnie dzieci stron, które były świadkiem takich zdarzeń.

Sąd Najwyższy uznaje, że kierowanie się zasadą „dobra dziecka” stanowi bezwzględny obowiązek prawny, odnoszący się do każdej indywidualnej decyzji stosowania i wykładni prawa. Wymaga to jego uwzględnienia w każdej sprawie. W sprawie niniejszej nie ma jednak żadnych przesłanek uzasadniających obawę, że powrót dziecka do miejsca stałego zamieszkania narazi je na szkodę fizyczną lub psychiczną lub postawi w sytuacji nie do zniesienia. Bezprawne uprowadzenie dzieci i tworzenie faktów dokonanych, mających uzasadnić twierdzenie o asymilacji dzieci w miejscu zamieszkania matki nie może podważyć sensu i celu Konwencji haskiej. Z ustaleń Sądów meriti, które posiłkowały się opinią Opiniodawczy Zespołu Specjalistów Sądowych wynika zespół opiniujący stwierdził w sporządzonej opinii, że ewentualny powrót dzieci do I., nie będzie stwarzał ryzyka narażenia ich na szkodę fizyczną, psychiczną lub pozostawiał dzieci w sytuacji nie do zniesienia. Małoletni są związani emocjonalnie z ojcem i mają potrzebę podtrzymywania i pogłębiania więzi z nim. Ojciec również jest z nimi uczuciowo związany. Jego kompetencje rodzicielskie są wystarczające do zapewnienia małoletnim właściwej opieki.

Sąd II instancji, mając na względzie całość zebranego w sprawie materiału dowodowego – w tym dowód z opinii OZSS i wypowiedzi córki stron w czasie jej przeprowadzania, ustalił, że dziecko nie ma wyraźnych preferencji co do kraju swego pobytu - mogłaby funkcjonować w systemie opieki naprzemiennej i równie dobrze odnajduje się tak w Polsce jak i I.

W sprawie nie zachodzi także nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę - w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 oraz art. 398¹⁸ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono po myśli art. 398¹⁸ k.p.c.

